

Dit is het eerste tussenproduct van het ontwikkelteam Nederlands. Het voorliggende tussenproduct bestaat uit drie onderdelen: de conceptvisie op het leergebied, een toelichting op het proces tijdens de ontwikkelsessie en consultatievragen. Als bijlage is de werkopdracht toegevoegd: de opdracht waarmee de ontwikkelteams aan de slag zijn gegaan deze eerste ontwikkelsessie.

Tijdens de eerste driedaagse ontwikkelsessie hebben de ontwikkelteams hard gewerkt om een eerste conceptvisie te vormen. Nu is het tijd om feedback op te halen, om op basis daarvan de visie door te ontwikkelen tot een uiteindelijke visie op het leergebied. Deze visie dient als basis voor de verdere ontwikkeling van het kerncurriculum.

CONCEPTVISIE OP HET LEERGBIED NEDERLANDS

Relevantie van het leergebied

Het leergebied Nederlands speelt een centrale rol in de ontwikkeling en het leren van alle leerlingen. Leerlingen bereiden zich voor op een toekomst die ze nog niet kennen. Daarom is het belangrijk dat leerlingen communicatieve vaardigheden flexibel leren inzetten in verschillende situaties. Het leergebied Nederlands helpt leerlingen actieve en goed geïnformeerde burgers te worden die met zelfvertrouwen de wereld tegemoet treden, ethische afwegingen maken en hun verantwoordelijkheid nemen en blijven nemen. Het leergebied Nederlands draagt bij aan de bevordering van gelijke kansen voor alle leerlingen, omdat het leerlingen in staat stelt hun taalvaardigheid te ontwikkelen. Deze taalvaardigheid is nodig in het dagelijks leven en voor het onderwijs in alle leergebieden, voor loopbaanoriëntatie, voor het vervolgonderwijs, in de beroepen en bij dagbesteding.

Bij het leergebied Nederlands ontwikkelen leerlingen een bewuste geletterdheid. Zij leren doelgericht taal te gebruiken in verschillende situaties en contexten en verwerven daarvoor de nodige kennis, vaardigheden en attitudes. Taal is een middel om de eigen identiteit te verkennen en te ontwikkelen en stelt leerlingen in staat om zich te uiten en eigen keuzes kenbaar te maken. Taal helpt leerlingen inzicht te krijgen in wie ze zijn en zouden willen zijn in relatie tot anderen en de wereld om hen heen. Door taal leren ze hun eigen gevoelens, meningen en gedachten en die van anderen vanuit meerdere perspectieven te beschouwen. Bovendien draagt het leren van en over taal bij aan het ontwikkelen van een nieuwsgierige, onderzoekende en kritische houding. Leerlingen leren kritisch en efficiënt om te gaan met de hedendaagse continue stroom aan (digitale) informatie in de samenleving.

Nederland is linguïstisch, sociaal en cultureel divers en rijk aan talen en taalvariëteiten. Deze meertalige context vraagt om een goede beheersing van het Nederlands als gemeenschappelijke taal. Leerlingen worden toegerust om, ongeacht hun talige achtergrond, volop deel te nemen aan het onderwijs en de samenleving. Het leergebied Nederlands doet recht aan leerlingen die verschillende talen en taalvariëteiten beheersen.

Inhoud van het leergebied

Het leergebied kent verschillende domeinen, die evenwichtig en in samenhang worden aangeboden: taalvaardigheid, kennis over taal en fictie/literatuur.

Taalvaardigheid

Binnen het domein taalvaardigheid leren leerlingen verhalende, feitelijke en waarderende teksten te begrijpen, duiden, gebruiken en creëren. Ze verwerven inzicht in de manier waarop taal betekenis creëert en gebruiken taal doelgericht in een breed scala aan gesproken, geschreven, visuele en multimodale teksten. Leerlingen leren werken met gedrukte en digitale teksten binnen een diversiteit aan betekenisvolle contexten, zowel binnen als buiten school en zowel formeel als informeel. Deze teksten nemen in de loop van de schooljaren toe in complexiteit. De receptieve vaardigheden lezen, luisteren, kijken en de productieve vaardigheden spreken, schrijven en creëren worden in balans en in samenhang aangeboden. Leerlingen leren zich adequaat uit te drukken, zowel mondeling als schriftelijk, verbaal als non-verbaal.

Een gevarieerd en rijk taalaanbod is voor de taalontwikkeling, waaronder de woordenschat van leerlingen, essentieel. Leerlingen vergroten hun woordenschat door te werken met authentieke en taalrijke teksten, in interactie met anderen en in betekenisvolle contexten.

Kennis over taal

Kennis over taal verwijst naar wat iemand bewust en onbewust weet over allerlei aspecten van taal, taalgebruik en taalsystemen. Die kennis valt uiteen in vier componenten: kennis van taal (bijvoorbeeld conventies, spelling, registers en genres), domeinkennis (bijvoorbeeld tekst als betekenisdrager en kennis van tekstgenres), kennis van procedures (bijvoorbeeld het gebruik van strategieën) en metacognitie (taal als reflectiemiddel op jezelf en anderen en als reflectiemiddel op de taal van jezelf en van anderen). Deze kennis is voor leerlingen een middel om taal functioneel te kunnen gebruiken. Ze kunnen deze kennis inzetten om over taal te denken, taal te analyseren en erop te reflecteren.

Fictie/literatuur

Leerlingen komen in aanraking met allerlei vormen van fictie en literatuur uit verschillende perioden en culturen, die persoonlijke, sociale, culturele en esthetische waarde hebben. Door fictie en literatuur breiden leerlingen hun woordenschat uit, verbreden ze hun persoonlijke en culturele horizon en ontwikkelen ze hun eigen voorkeuren. Ze ontdekken de kracht, waarde en schoonheid van taaluitingen, ze leren ethische afwegingen te maken en te reflecteren op zichzelf, de ander en de wereld om hen heen.

Het onderwijs binnen het leergebied Nederlands draagt bij aan het vertrouwen in de eigen taalvaardigheid, aan plezier in taal en het ontwikkelen van een nieuwsgierige en positieve houding ten opzichte van taal, taalvariëaties en literatuur.

Positie van het leergebied

Samenhang met andere leergebieden en brede vaardigheden

Bij alle leergebieden zijn taal en taalontwikkeling van groot belang. Het leergebied Nederlands hangt daarom sterk samen met de andere leergebieden en vervult een belangrijke rol binnen vakoverstijgende thema's, zoals duurzaamheid, globalisering en technologische ontwikkelingen. De ondersteuning bij taalontwikkeling is daarmee een verantwoordelijkheid van alle leraren in alle leergebieden. Dat betekent dat in het onderwijs in de andere leergebieden niet alleen aandacht is voor de inhoud, maar ook voor de taal waarmee die inhoud wordt vormgegeven.

Het leergebied Nederlands biedt leerlingen een repertoire aan vaardigheden die noodzakelijk zijn om tot effectieve communicatie, samen leren en samenwerken te komen. Leerlingen leren de brede vaardigheden kritisch denken, creatief en probleemoplossend denken en handelen in te zetten bij het aanpakken van integrale en interdisciplinaire vraagstukken. Ook leren ze (digitale) media kritisch te evalueren en te gebruiken.

Doorlopende leerlijnen

Kennis en vaardigheden van het leergebied Nederlands bouwen voort op en maken gebruik van eerder verworven kennis en vaardigheden. Hiervoor wordt de basis gelegd in de thuisomgeving en de voorschoolse periode, waarbij het belangrijk is om te constateren dat deze basis voor leerlingen verschillend is. Het is van groot belang dat het aanbod en de inhoud van het leergebied aansluiten bij de taalbagage van leerlingen en van daaruit verder worden ontwikkeld. De taalontwikkeling verloopt concentrisch: kennis en vaardigheden komen in opeenvolgende leerjaren terug op een hoger taalniveau. Kennis en vaardigheden worden opgebouwd volgens de dimensies van minder naar meer, van concreet naar abstract, van eenvoudig naar complex, van dichtbij naar veraf en van begeleid naar zelfstandig.

Het aanbod binnen het leergebied Nederlands bereidt leerlingen voor op doorstroom naar passend vervolgonderwijs, beroepen of dagbesteding. Zo wordt gezorgd voor een goede inhoudelijke aansluiting op en na de overgangsmomenten in het onderwijs en voor deelname aan de samenleving. Het leergebied Nederlands doet daarbij recht aan de talenten en mogelijkheden van leerlingen en aan de eigenheid van de verschillende onderwijssectoren. Leerlingen krijgen alle mogelijkheden om zich vanuit individuele talenten, interesses en leerbehoeften te ontwikkelen.

PROCESVERSLAG

De opdracht van het ontwikkelteam Nederlands is om een visie, de grote opdrachten en de bouwstenen te ontwikkelen voor het curriculum Nederlands, passend bij alle leerlingen van vier tot en met achttien jaar, nu en in de toekomst. Tijdens de eerste driedaagse heeft het ontwikkelteam gewerkt aan de omschrijving van de visie op het leergebied. Binnen het ontwikkelteam Nederlands zijn alle onderwijstypes vertegenwoordigd. Tijdens een eerder startmoment van het ontwikkelteam op 8 maart hebben de ontwikkelteamleden (OT-leden) kennism gemaakt met elkaar. Aansluitend hebben de OT-leden gewerkt aan acht leerlingportretten die samen een dwarsdoorsnede vormen van de leerlingen in het funderend onderwijs. Bij iedere stap in het proces is stilgestaan bij deze leerlingportretten en is de vraag gesteld of gemaakte keuzes tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften en ontwikkeling van deze leerlingen.

Om de overstap te maken van het *hoe* op schoolniveau naar het *wat* op landelijk niveau hebben alle OT-leden een pitch gehouden over de eigen onderwijspraktijk en visie op het leergebied Nederlands. Alle uitkomsten van deze pitches zijn verzameld en door een deel van het ontwikkelteam geclusterd op basis van de drie elementen die centraal staan in de visie: relevantie, inhoud en positie van het leergebied. Gezamenlijke elementen waren het verband taal en kansengelijkheid, persoonsvorming, meertaligheid, de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen, de rol van reflectie en evaluatie en de plek van fictie en literatuur. Er is gezamenlijk gedefinieerd wat het begrip tekst inhoudt. Het andere deel van het ontwikkelteam heeft vanuit de bronnen (o.a. startnotitie Nederlands, visie van sectiebestuur Nederlands van Levende Talen en visie Taalunie) de maatschappelijke veranderingen, recente vakinhoudelijke en wetenschappelijke inzichten en het belang van het vak Nederlands besproken en uitgewerkt voor het onderdeel *relevantie* van de visietekst.

Tijdens het clusteren van de uitkomsten bleek dat er vanuit de eigen schoolpraktijk veel gesproken werd over het *hoe*. De vertaalslag naar het *wat* op landelijk niveau stond daarom op de tweede dag centraal. Ook bleek dat de onderdelen *relevantie* en *inhoud* goed uitgewerkt konden worden, maar de *positie* van het leergebied verdere toelichting nodig had.

Op de tweede dag werden de opbrengsten van de eerste dag verwerkt in alinea's voor de visie. Om de stap te maken van visie en uitwerking op schoolniveau naar visie en uitwerking op landelijk niveau verkenden de OT-leden de rationales bij de huidige kerndoelen en (recent vernieuwde) curricula uit het buitenland (o.a. British Columbia, Schotland, Australië). In de buitenlandse curricula vielen met name de kracht van het woord, de bevoegenheid, de expliciet benoemde attitude en de stellingname op. Vanuit de aangeleverde visies van het vmbo, LAKS, NVS-NVL en vervolgonderwijs (MBO-Raad, Vereniging van Hogescholen, VSNU) zijn met name de aandacht voor gelijke kansen/kansengelijkheid, brede vaardigheden, attitude en aandacht voor de eigenheid van onderwijssectoren meegenomen.

Vervolgens is de groep uiteengegaan in een schrijversgroep en een groep die het gesprek met de vakvereniging voorbereidde en voerde. In beide groepen zijn onder andere de startnotitie, de visieteksten van de vakvereniging, Taalunie en Meesterschapteams, het vooronderzoek Herziening leerplankader Nederlands (2016) en het rapport van Kirschner (2018) meegenomen. De volgende onderwerpen kwamen daarbij aan bod:

- samenhang en indeling van de domeinen kennis over taal, taalvaardigheid en fictie/literatuur
- taal als middel en taal als doel/inhoud
- de rol van fictie en literatuur
- de plek van persoonsvorming
- de rol van ouders/verzorgers
- het belang van contextrijk onderwijs met authentieke, taalrijke teksten
- geïntegreerde woordenschat
- betekenisvol aanleren van spelling en grammatica

Tijdens het gesprek met drie leden van het vaksectiebestuur Nederlands van Levende Talen is een aantal thema's uitgediept, zoals meertaligheid en literatuur.

De derde dag stond in het teken van het schrijven van de conceptvisietekst, het procesverslag en de consultatievragen, waarbij bovengenoemde discussiepunten zijn meegenomen.

Het ontwikkelteam Nederlands kijkt uit naar de reacties op de consultatievragen om op basis daarvan de conceptvisie aan te scherpen.

CONSULTATIEVRAGEN

De ontwikkelteams hebben een aantal algemene vragen opgesteld en een aantal vragen aan specifieke doelgroepen. De ontwikkelteams zullen de feedback gebruiken om hun conceptvisies waar mogelijk aan te scherpen. Op de website www.curriculum.nu kunt u direct reageren op de algemene vragen of u kunt een feedbackformulier downloaden met alle vragen. Uw feedback is zeer gewenst!

Algemene vragen

1. Op welke manier doet deze visie voldoende recht aan de ontwikkeling en kansen van iedere leerling? Licht uw antwoord toe.
2. In welke mate doet deze visie voldoende recht aan de recente vakinhoudelijke en wetenschappelijke inzichten? Licht uw antwoord toe.
3. In de visie wordt een karakteristiek gegeven van het leergebied Nederlands, waarbij wordt gesteld dat het leergebied drie domeinen kent die evenwichtig en in samenhang worden aangeboden: taalvaardigheid, kennis over taal en fictie/literatuur. In hoeverre is deze indeling functioneel en dekken de domeinnamen de lading? Licht uw antwoord toe.
4. In hoeverre is het wenselijk om in deze visie een specificatie op te nemen ten aanzien van wat we onder *tekst* verstaan? En onder *fictie/literatuur*? Zo ja, kunt u een beschrijving geven van wat u onder *tekst* en/of *fictie/literatuur* verstaat (en wat niet)? Licht uw antwoord toe.
5. In hoeverre passen alle onderdelen van de visie logisch bij elkaar? Licht uw antwoord toe.

Vraag aan leerlingen

6. In het leergebied Nederlands leer je lezen, schrijven, praten en luisteren. Je leert over fictie/literatuur (verhalen, boeken) en je leert hoe je over taal en taalverschijnselen kunt praten. Wat vind jij belangrijk om te leren in het taalonderwijs/het leergebied Nederlands? Waar zou het volgens jou over moeten gaan? Leg ook uit waarom je dat vindt.

Vraag aan ouders

7. In het leergebied Nederlands leren leerlingen in primair en voortgezet onderwijs doelgericht taal te gebruiken op school, in beroep en dagbesteding. Ook leren ze over fictie/literatuur en ze leren hoe ze over taal en taalverschijnselen kunnen praten. Wat vindt u belangrijk dat uw kind leert in het taalonderwijs/het leergebied Nederlands? Waar zou het volgens u over moeten gaan? Leg ook uit waarom u dat vindt.

Vragen aan leraren

8. Deze landelijke visie op het leergebied Nederlands dient als uitgangspunt voor de nieuwe kerndoelen en eindtermen. Welke onderdelen vindt u sterk en/of welke onderdelen vindt u onderbelicht, die u in uw eigen schoolcurriculum wel aan de orde stelt en/of zou willen stellen? Licht uw antwoord toe.
9. In hoeverre zijn de ambities en doelen beschreven in deze visie, haalbaar voor de leerlingpopulatie op uw school? Licht uw antwoord toe.

Vraag aan het vervolgonderwijs (mbo, hbo, wo)

10. In hoeverre bereidt de inhoud die in deze visie op het leergebied Nederlands beschreven wordt, voldoende voor op het vervolgonderwijs? Licht uw antwoord toe.

BIJLAGE: WERKOPDRACHT

Onderstaand is de samenvatting van de werkopdracht opgenomen. Met deze opdracht is ontwikkelteam Nederlands aan de slag gegaan om een (concept)visie op het leergebied op te stellen.

Waar ga je aan werken?

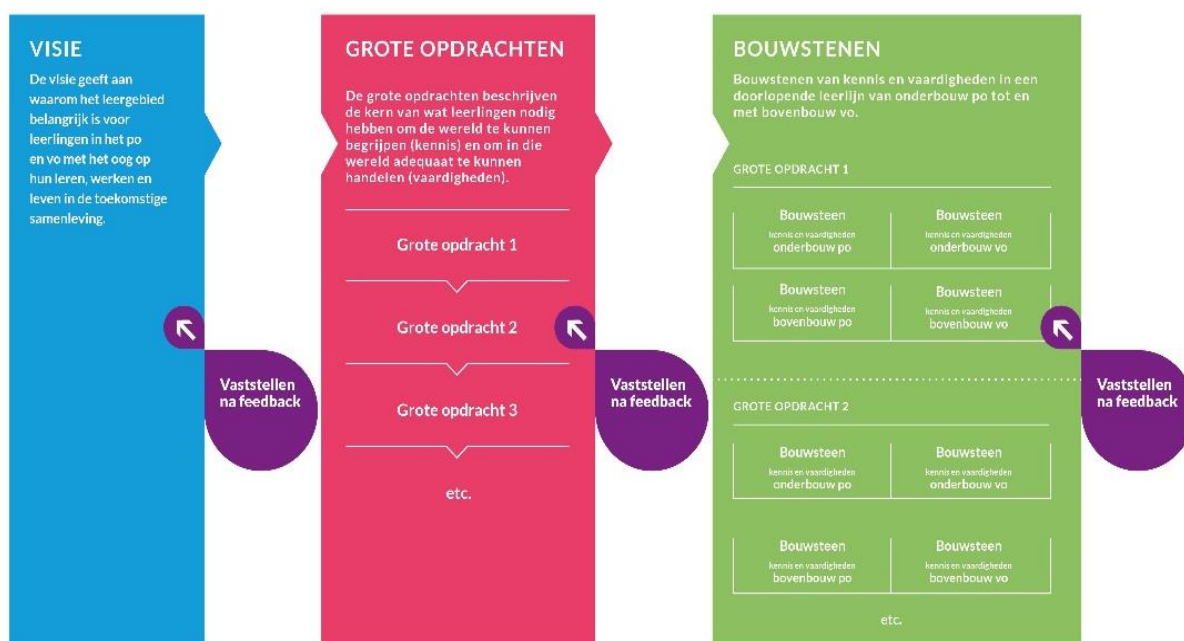
De opdracht aan het ontwikkelteam in het kort

Als lid van het ontwikkelteam Nederlands ga je de komende periode aan de slag met de vraag wat leerlingen nodig hebben om uit te groeien tot volwassenen die hun steentje bijdragen aan de samenleving, economisch zelfredzaam zijn en met zelfvertrouwen in het leven staan. In het kader van *Curriculum.nu* werk je met je team aan de herziening van het curriculum voor het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Samen met de andere acht ontwikkelteams ontwikkelen jullie een basis voor herziening van de huidige kerndoelen en eindtermen.

In vier ontwikkelsessies bespreken jullie als team wat leerlingen nodig hebben en werken daarbij van abstract naar concreet. Jullie formuleren eerst een visie op het leergebied. Deze visie beschrijft hoe het leergebied Nederlands bijdraagt aan wat leerlingen nodig hebben voor hun leren, werken en leven in de toekomstige samenleving.

Op basis van de visie bepalen jullie vervolgens wat tot de kern van het leergebied behoort. Dit beschrijven jullie in de vorm van grote opdrachten. Dat zijn de belangrijkste inzichten van en over het leergebied die leerlingen tot betekenisvol leren uitdagen. De grote opdrachten beschrijven de kern van wat leerlingen voor Nederlands nodig hebben om de wereld te kunnen begrijpen en om in die wereld adequaat te kunnen handelen.

Deze grote opdrachten werken jullie in de volgende ontwikkelsessies verder uit in bouwstenen van concrete kennis en vaardigheden. In deze bouwstenen beschrijven jullie wat leerlingen in po-onderbouw, po-bovenbouw, vo-onderbouw, en vo-bovenbouw nodig hebben om met de grote opdrachten aan de slag te gaan.

Aan de hand van prikkelende vragen en input van verschillende stakeholders gaan jullie in de ontwikkelsessies aan de slag en maken jullie eigen keuzes. Voor het maken van deze keuzes krijgen jullie een aantal aandachtspunten mee vanuit de doelen van *Curriculum.nu*. Dit betekent dat jullie streven naar opbrengsten die:

- betekenisvol zijn voor leerlingen en hun leren, leven en werken in de toekomstige samenleving;
- een goede balans kennen tussen kennisontwikkeling, maatschappelijke vorming en persoonlijke ontwikkeling;
- tot de kern beperkt zijn en duidelijk maken vanuit welke afwegingen jullie hebben bepaald wat wel en wat niet tot de kern behoort;
- uitgewerkt zijn in een heldere doorlopende lijn van po naar vo en in aansluiting op de voorschoolse periode en het mbo, hoger onderwijs en universiteiten;
- samenhang tussen inhouden in jullie leergebied laten zien evenals samenhang met andere leergebieden;
- herkenbaar zijn voor de schoolpraktijk;
- naast vaardigheden die specifiek zijn voor jullie leergebied ook uit brede vaardigheden bestaan, namelijk manieren van denken en doen, manieren van omgaan met anderen, manieren van omgaan met jezelf.

Daarnaast zijn er enkele aandachtspunten die vanuit de politiek zijn meegegeven aan *Curriculum.nu*. Voor het ontwikkelteam Nederlands betekent dit dat jullie streven naar opbrengsten die:

- een basis bieden voor duidelijke kerndoelen en eindtermen;
- beperkt zijn tot het kennen en kunnen van leerlingen;
- aandacht besteden aan praktische vaardigheden;
- ertoe bijdragen dat leerlingen, ongeacht hun sociaaleconomische status of herkomst, de uitgangspunten van correct Nederlands leren.

Jullie sluiten een ontwikkelsessie steeds af met een tussenproduct en vragen om voor te leggen aan de ontwikkelscholen en andere betrokkenen zoals het vervolgonderwijs, maatschappelijke organisaties, en het bedrijfsleven. Op basis van de feedback die jullie krijgen, stel je het tussenproduct in de volgende ontwikkelsessie bij en gebruikt die dan als basis voor een volgend tussenproduct.